

v alpskem področju: Bled, Bohinj (Bistrica in Jezero; tudi domači lastniki weekendov), Kranjska gora, Jezersko, Bovec, Kobarid, Skofja Loka, Radovljica;

v obmorskih krajih: Koper, Portorož, Piran in Izola;

v zdraviliščih: knjižnice zdravilišča ali ljudske knjižnice: Radenci, Rogaška Slatina, Dobrna, Laško, Dolenjske, Šmarješke in Čateške Toplice.

Vse to razglabljanje o knjižnicah v turističnih krajih je prvo, uvod za delo in urejevanje v prihodnje, ki mora seveda potekati v tesnem sodelovanju s turističnimi društvi, gostinskimi organizacijami in vsemi, ki skrbijo za dobro počutje gostov. Tip knjižnice v turističnem kraju ne more biti stisnjen v kalup, ampak si ga po svojih potrebah in zahtevah oblikuje vsak kraj sam. Osnovno pa je: knjižnice v turističnih krajih se morajo odpreti navzven in koristno služiti vsem, ki bivajo v določenem kraju stalno ali začasno.

KNJIŽNICE V TERMALNIH IN MINERALNIH ZDRAVILIŠČIH

Bogo Komelj

Začetek knjižnic za bolnike v bolnišnicah in zdraviliščih sega v 19. stoletje. Najprej so nastajale v Angliji, od tam pa so se širile na kontinent. Po vsebini so bile verskega in nabožnega značaja in so imele namen psihično pripraviti bolnika na usodo, ki ga čaka. Polagoma pa se je začela vsebina teh knjižnic spreminjati in že pred prvo svetovno vojno je v njih prevladovala lahka in manj vredna literatura z namenom zabavati bolnika. Vsebinsko se te knjižnice niso bistveno spremenile do konca druge svetovne vojne.

Dejstvo, da primerna knjiga odvrne bralca od razmišljanja o bolezni in da misli usmeri drugam, je začela uporabljati moderna medicina v zdravljenju nekaterih bolezni, predvsem tistih, ki so psihičnega izvora. Tako je nastala biblioterapija, to je metoda, ki uporablja branje knjig kot pomoč pri zdravljenju bolnika. Definicija biblioterapije se v medicini opredeljuje kot zdravljenje s pomočjo tiskane besede, primerno izbrane glede na duševno in kulturno raven bolnika, upoštevajoč bolnikov poklic, zanimanje in psihični odnos do bolezni. Biblioterapija ima mnogo skupnega s psihiatrijo in psihologijo. V knjižničarskem jeziku pa razumemo pod biblioterapijo nego, restavriranje in konserviranje knjig. Zelo velik napredek v medicinski biblioterapiji so dosegli predvsem Belgijci, Čehi in Slovaki. Že leta 1957 so imeli Belgijci v vidu biblioterapije 60 knjižnic z nad 70 000 knjigami in to 37 knjižnic v bolnišnicah, ostale pa v zdraviliščih. Velikost knjižnice je odvisna od števila ležišč in Belgijci so postavili kriterij 4 knjige na eno posteljo v bolnišnicah in 10 knjig na eno ležišče v zdraviliščih. Na Čehoslovaškem pa je norma najmanj 800 knjig na 200 postelj, nato 2600 knjig na 400 postelj, 3500 knjig na 400—600 postelj ter 5000 knjig na 600 do 1000 postelj in 10 do 20 tisoč knjig na ustanovo, ki ima nad

1000 postelj. Da bi knjižnice res opravljale zastavljene naloge, so Belgijci izredno strogi pri izbiri knjižničarjev v teh knjižnicah; poleg strokovnih knjižničarskih kvalifikacij morajo opraviti še poseben tečaj za delo v bolniških in zdraviliških knjižnicah. Najtežje delo pa je izbira knjig, zakaj že ena sama knjiga, ki bi bolnika navajala k razmišljanju o njegovi bolezni, bi zelo kvarno vplivala na bolnikovo zdravje. Zato obstaja v Belgiji posebna komisija za izbor primernih knjig za biblioterapijo. Komisijo sestavljajo izkušeni knjižničarji in zdravniki. Odbrane knjige so leposlovne, od pravljic do modernih romanov. Da bi imeli od takih knjižnic čim več koristi, organizirajo Čehi in Slovaki bralne krožke in v njih razpravljajo o prebranih knjigah. Navadno vodi take krožke kar bolnik, ki je tik pred odpustom iz zdravilišča. Knjižnice za bolnišnice in zdravilišča so na Čehoslovaškem predpisane z zakonom. Sestoje iz dveh delov: iz strokovnega za osebe ustanove in leposlovnega, ki je posebej odbran za namene biblioterapije. Čehi in Slovaki so svoje knjižnice oplemenitili še z diskotekami klasične in moderne glasbe. Glasba vzbuja razpoloženje, budi fantazijo in se poleg branja primernih knjig uspešno vključuje v biblioterapijo. Biblioterapija si tudi v mnogih drugih državah uspešno utira pot in zavzema že bistveni del celotnega zdravljenja. Zato bi bilo prav, da bi tudi naše zdraviliške knjižnice sledile tej poti.

V slovenskih termalnih in mineralnih zdraviliščih so bile knjižnice že pred prvo svetovno vojno. Vsebovale so leposlovje in tudi periodiko v slovenskem in nemškem jeziku, katerima se je med obema vojnama pridržila še srbohrvaška literatura. Med drugo svetovno vojno so bile vse te knjižnice uničene ali raznesene in žal se v njih ni ohranila niti literatura, ki so jo za svojo propagando izdajala zdravilišča sama. Takoj po letu 1945 so v zdraviliščih začeli z obnavljanjem knjižnic in jo končali leta 1962 v zdravilišču Radenska Slatina. Obnova knjižnic pa ni temeljila na zgledu zdraviliških knjižnic v tujini, ampak je obstala na nivoju izpred leta 1945.

V Sloveniji imamo 8 topličnih in mineralnih zdravilišč, med njimi je zdravilišče v Rimskih Toplicah vojaškega značaja in zato ni o njem podatkov. Zdravilišča Čateške Toplice, Dobrna, Dolenjske Toplice, Laško, Radenska Slatina, Rogaška Slatina in Smarješke Toplice imajo knjižnice; skupni knjižni fond šteje 9135 knjig in 62 periodik. Najmanjša med njimi je knjižnica v Dolenjskih Toplicah z 250 knjigami, največja pa v zdravilišču Radenska Slatina s 3870 knjigami. Vseh sedem zdravilišč je imelo po uradnih statističnih podatkih 1943 ležišč konec junija 1968. Če primerjamo to število ležišč z belgijskim kriterijem, bi moral šteti skupni knjižni fond 19 430 knjig, ne pa 9135, kakor jih ima sedaj. Tudi po čehoslovaškem kriteriju bi se moralo število knjig sukati okrog 20 000. Zaostajamo ne samo v modernosti knjižnic, ampak tudi v številu knjižnega fonda. Toda še ta knjižni fond je bil slabo izkoriščen, saj se ni vsaka knjiga z 9109 izposojami niti enkrat obrnila. Povprečni čas bivanja gostov v teh zdraviliščih se je gibal od 4 dni v Dolenjskih Toplicah do 42 dni v Laškem, kar dokazuje, da se z izjemo Zdravilišča Laško, Radenske Slatine in morda še Rogaške Slatine zdra-

vilišča bolj bližajo turističnim obiskom kot pa zdraviliškim. V Laškem in Radenski Slatini, kjer je bil povprečni čas bivanja najdaljši, je bilo do konca julija 1968 izposojenih 3248 oziroma 3780 knjig, medtem ko je Rogaška Slatina s povprečnim časom bivanja 10, 15 dni izposodila le 596 knjig. Najmanj so izposodili v Čateških Toplicah, in sicer 112 knjig, čeprav je povprečni čas bivanja 12 dni. Vse knjižnice imajo tudi čitalnice, četudi jih neke imenujejo klubske ali družabne prostore. Tu so na voljo časopisi in časniki. Največ jih imajo v Radenski Slatini (12 po 2 izvoda), v Laškem 6, medtem ko v Rogaški Slatini niso dali podatkov, ker mislijo, da sodijo časniki in časopisi v klubske prostore. V čitalnicah in družabnih prostorih so na voljo tile časniki in časopisi: Delo, Komunist, Dolenjski list, TT, Ljubljanski dnevnik z Nedeljskim, Večer, Primorski dnevnik, Tovariš, Pavliha, Celjski tednik, Gospodarski vestnik, Turistični vestnik, Otrok in družina, Obzornik, Borec, Mladina, Naši razgledi, Ekran, Borba, Arena, Politika, Vijesnik u srijedu, Tagespost, Neue Zeit, Expres Kurier in Life.

Vsebina knjižnic je prilagojena okusu in zahtevam bralcev, zakaj povsod pravijo, da imajo vse želje poudarek na vsebini in ne na kvaliteti. V Dobrni pravijo, da je največ povpraševanja po knjigah z ljubavno, zabavno in kriminalno vsebino, med slovenskimi avtorji pa le starejši pisatelji.

V Rogaški Slatini menijo, da so gostje sicer zadovoljni z izborom knjig, zanimajo se predvsem za lažjo literaturo, vendar pa se pojavljajo že tudi bolj zahtevni gostje, predvsem tuji turisti, katerim pa ne morejo dajati tistega, kar želijo. Problem bo nastal tudi zaradi tega, ker se knjižni fond ne bo večal, želje gostov pa bodo vedno večje. V Slatini Radenci imajo večino knjig, ki so trenutno na knjižnem trgu in tako lahko ustrezajo gostom. Njihove želje pri nabavi tudi upoštevajo, kolikor pač morejo. Tu bi pripomnil, da je zdraviliška knjižnica v Radenskih Toplicah na razpolago tudi domačinom. Vsaka knjižnica ima svoj lastni prostor, razen dveh, ki ga delita s klubskim ali družabnim prostorom. Knjižnice vodijo večinoma receptorji, ki imajo skoraj vsi srednjo izobrazbo, v Čateških Toplicah pa ima celo višjo. Tu pomagajo v knjižnici še štirje uslužbenci, pomočnika ima tudi knjižničar v Slatini Radenci. Za svoje delo ne prejema posebnih nagrad, ker je knjižnica odprta med njihovim delovnim časom. Poseben honorar prejmeta le knjižničarja v Dobrni in Rogaški Slatini. Pet knjižnic je urejenih po pultnem sistemu, 3 pa s prostim pristopom. Vse imajo inventarne knjige in vsaj enega izmed katalogov; pet knjižnic ima abecedni imenski katalog, 3 knjižnice naslovni katalog, ena pa predmetni katalog. Tri knjižnice ne dajejo nobenih sredstev za nabavo knjig, med njimi je tudi knjižnica v Čateških Toplicah. Tu so ravnokar izvedli adaptacijo prostorov in sedaj bodo poskrbeli tudi za knjižnico, drugje pa dajejo za nakup novih knjig od 350 dinarjev v Dobrni do 11000 dinarjev v Slatini Radenci. Ta odnos se pozna tudi pri uporabi knjižnice, saj je iz priložene razpredelnice razvidno, da najbolj cvete knjižnica v Slatini Radenci, ker bogati svojo knjižno zalogo, manjša izposoja pa je tam, kjer ni sredstev za nabavo knjig. Poleg termalnih

KNJIŽNICA	Leto ustanovitve	Ima knjižnica svoj prostor	Ima knjižnica čitalnico — število sedežev	Ureditev knjižnice	Kvalifikacija knjižničarja	Število sodelavcev	Katalogi	Število knjig	Število periodik	Hranijo periodiko	Kolikokrat tedensko je knjižnica odprta	Izposojevalnina za eno knjigo	Število izposojenih knjig	Število bralcev	Število obiskov v knjižnici	Število obiskov v čitalnici	Honorar knjižničarja	Sredstva za nakup knjig	Število gostov v zdravilišču	Število povprečnih dni bivanja	Ima kraj ljudsko knjižnico	Ali jo gostje obiskujejo	Ali obstaja literatura v zdraviliški knjižnici	
Zdravilišče Čateške Toplice	1955	da	20 s	Ps	V	4	AIK NK	563	8	ne	2-krat	0,50	112	86	102	184	ni podat.	ni podat.	5000	12	ne	ne	ne	
Zdravilišče Dobrna	1947	da	družab. prostor	Ps	s	—	PK	900	12	da	2-krat	0,10	400	70	ni podat.	ni podat.	60 meseč.	350	4926	7	da	ne	ne	
Zdravilišče Dolenjske Toplice	1947	ne	25	Pp	s	—	AIK	250	12	ne	6-krat	0,20	700	150	200	1300	ni podat.	2000	5000	4	da	ne	ne	
Zdravilišče Laško: Zavod za medicinsko rehabilitacijo Laško	1956	da	60	Pp	s	—	NK	1020	6	da	2-krat	brezplačno	3248	508	ni podat.	ni podat.	brez	ni sredstev	1329	42	da	ne	ne	
Zdravilišče Radenska Slatina Slatina Radenci	1962	da	48	Pp	s	1	AIK	3870	14	ne	12-krat	0,10 do 0,50	3780	1612	ni podat.	50 do 70 dnevno	brez	11000	6576	21	ne	ne	ne	
Zdravilišče Rimske Toplice: Vojni center za medicinsko rehabilitacijo	Ker je ustanova vojaškega značaja, ne daje podatkov																							
Zdravilišče Rogaška Slatina	1957	ne	klubski prostor	Ps	s	—	AIK NK	2164	—	—	sezona 3-krat po 1-krat	0,50	596	223	558	ne vodijo	140	810	3980	10 do 15	da	ne	ne	
Zdravilišče Šmarješke Toplice	1945	da	20	Ps	s	—	AIK	368	10	da	12-krat	0,50	273	156	ne vodijo	20 dnevno	—	—	2500 do 3500	—	ne	ne	ne	
Gostinski obrat Medijske Toplice	Nimajo knjižnice																							
Gostinski obrat Moravske Toplice									35	ne vodijo														
Gostinsko podjetje Uršlja »Rimski vrelec« Ravne na Koroškem	Še nimajo knjižnice																							
Toplice v Bušeči vasi	Nimajo knjižnice																							
Toplice pri Podčetrtku	Nimajo knjižnice																							

in mineralnih zdravilišč so v Sloveniji še Medijske Toplice, Moravske Toplice, Rimski vrelec, toplice v Bušechi vasi in pri Podčetrku. Nobena izmed teh toplic nima knjižnice za svoje goste, edino v Moravskih Toplicah imajo 35 knjig za tiste, ki stanujejo v poletnih hišicah.

Največjo skrb posvečajo knjižnici v zdravilišču Radenska Slatina. Prav bi bilo, da bi podobno skrbeli za knjižnice povsod tam, kjer je povprečni čas bivanja nad 10 dni, in da bi se preusmerili v knjižnico tipa biblioterapije. Čeprav vedno bolj prevladujejo turistični gostje, bo brez dvoma še precejšen del zmogljivosti v zdravilišču zasedal gost, ki bo prišel v zdravilišče prvenstveno zaradi zdravja. Tem gostom bo dobra knjiga vedno dobrodošla in zato bodo morala naša zdravilišča tudi v bodoče skrbeti za knjižnice in se ne bodo smela zadovoljiti z ugotovitvijo: »Knjižnica je dobivala do reforme dotacije zavoda. Po reformi pa se knjige ne nabavljajo več. Prav tako po reformi ni več nobenih izdatkov.« Zdravilišče, ki je izjavilo, da ne daje že več let denarja za knjižnico, bi moralo prvo urediti knjižnico v vidu biblioterapije, saj preživi pacient v zdravilišču povprečno 42 dni in v tem času bi mu bila knjiga večkrat edini tovariš.

Iz zbranih podatkov je razvidno, da imajo prav vsa slovenska termalna in mineralna zdravilišča vse pogoje za uspešno knjižnično rast, saj imajo primerne prostore, čitalnico, začetni knjižni fond in tudi kader. Knjižnice bi morali gojiti z večjo ljubeznijo, pa čeprav jim primanjkuje denarja. Marsikateri gost, ki si bo izbiral zdravilišče, bo rajši šel tja, kjer bo vedel, da skrbijo tudi za duševno rekreacijo. Kazalo bi vpeljati povsod diskoteko in resno razmisliti o tem, da bi tudi knjige izbirali v vidu biblioterapije. Tak izbor knjig bo zadovoljeval tudi goste s turističnimi nagibi in uprava zdravilišča si ne bo mogla očitati, da ni naredila vsega, kar bi morala. V drugih topličnih krajih pa bi morali poskrbeti, če že ne za večjo knjižnico, vsaj za manjšo s čitalnico z izbiro časnikov in časopisov, pa čeprav imajo samo prehodne goste, zlasti še, ker vedno bolj velja egipčanska misel, ki je bila napisana na egiptovskih knjižnicah, da so knjižnice zdravilišča za dušo.

O PROBLEMU KNJIŽNIC V OBMORSKIH TURISTIČNIH SREDIŠČIH

Srečko Vilhar

Na našem obmorskem ozemlju turizem ni nov pojav. Turizem je tu pognal globoke korenine že pred mnogimi leti. Kljub temu pa se naš človek ob Jadranu ne more ponašati s kakšnimi posebno bogatimi izkušnjami. Vzroke je treba iskati v nekdanjih političnih razmerah. Obalne občine, Koper, Izola in Piran, so posvečale kar precejšnjo pozornost turizmu tako pod Avstrijo kakor tudi pod Italijo. Podpirale so tudi razne veje kulturne dejavnosti, ki so lahko prispevale k povečanemu dotoku turistov. Koper je imel v tistem času kar tri zajetne vodnike po mestu in okolici. Sestavili so jih ugledni koprski kulturni